

امام حسن عسکری علیه‌السلام

امام حسن عسکری، امام و پیشوای یازدهم از امامان معصوم می‌باشد.

فهرست مندرجات

- ۱- ولادت
- ۲- القاب
- ۳- ویژگی‌های ظاهری
- ۴- دوره‌های زندگی
- ۵- کوشش علمی
- ۶- حلقه‌های ارتباطی با شیعیان
- ۷- فعالیت‌های سیاسی
- ۸- آگاهی بخشی سیاسی
- ۹- پشتیبانی مالی از شیعیان
- ۱۰- بهره‌ها از دانش غیبی
- ۱۱- معرفی جانشین
- ۱۲- آماده‌سازی شیعیان
- ۱۳- شهادت
- ۱۳.۱- حوادث پس از شهادت
- ۱۴- زیارت امام عسکری
- ۱۵- عنوانین مرتبط
- ۱۶- یانویس
- ۱۷- منبع

ولادت

امام حسن عسکری علیه‌السلام فرزند امام علی نقی علیه‌السلام، پدر بزرگوار حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و یازدهمین پیشوای شیعیان است. آن حضرت در ماه ربیع الاول یا ربیع الثانی سال ۲۳۱ یا ۲۳۲ ق در مدینه، چشم به جهان گشود. مادرش بانویی پارسا و شایسته به نام «حَدیثه» علیه‌السلام، بود که برخی، از او به نام «سوسن» یاد کرده‌اند. [۱] کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۵۰۳.

القاب

از آن جا که پیشوای یازدهم به دستور خلیفه عباسی در «سامرا»، در محله «عسکر» سکونت اجباری داشت، «عسکری» نامیده می‌شود.

[۲] صدوق، محمد بن علی، علل الشرائع، ج ۱، باب ۱۷۶، ص ۲۴۱.

از مشهورترین لقب‌های آن حضرت، «نقی»، «زکی»، «فاضل»، «امین» و کنیه اش «ابو محمد» است. او ۲۲ ساله بود که پدرش به شهادت رسید. مدت امامتش شش سال و عمرش ۲۸ سال بود. امام عسکری علیه‌السلام در سال ۲۶۰ ق در حالی که یگانه پسر او در جایگاه آخرین حجت الهی در سن پنج سالگی قرار داشت، به شهادت رسید و در خانه خود در سامرا، کنار مرقد پدرش به خاک سپرده شد.

[۳] طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۹۲.

[۴] پیشوایی، مهدی، سیره پیشوایان علیهم‌السلام، ص ۶۸۳-۶۸۴.

در باره ویژگی‌های آن حضرت آورده‌اند: رنگش گنمگون، چشمانش درشت و سیاه، رویش زیبا، قامتش معتدل و اندامش متناسب بود. با آن که جوان بود، بزرگان قریش و دانشمندان زمان خود را تحت تاثیر و نفوذ قرار می‌داد. دوست و دشمن به برتری او در دانش، [بردباری](#)، [بخشش](#)، [پارسایی](#)، پروای الهی و دیگر مکارم اخلاقی باور داشتند.

[۱۵] [صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۴۰.](#)

دوره‌های زندگی

مدت کوتاه عمر امام به سه دوره تقسیم می‌شود: تا چهار سال و چند ماهگی (و بنا به یک قول تا سیزده سالگی)، در [مدینه](#) به سر برد. تا ۲۳ سالگی به اتفاق پدر بزرگوارش در [سامرا](#) می‌زیست و تا ۲۸ سالگی (شش سال و اندی پس از شهادت [امام دهم](#))، در [سامرا](#) و [لایط](#) بر امور و پیشوایی شیعیان را بر عهده داشت. روایاتی از [رسول اکرم صلی الله علیه و اله و سلم](#) و [اهل بیت](#) او علیه‌السلام بر [امامت](#) دوازده [امام](#) وارد شده و در آن‌ها، به روشنی، به نام ایشان -از جمله امام حسن بن علی عسکری علیهما السلام- اشاره شده است. اضافه بر آنکه در روایت نقل شده از پدر بزرگوارش، به امامت آن حضرت [تصریح](#) شده است.

[جابر بن عبدالله انصاری](#)، با اشاره به لوحی که در دستن مبارک [حضرت زهرا علیها السلام](#) مشاهده کرده بود، به امامت و نام امام عسکری علیه‌السلام تصریح کرده است.

[۱۶] [صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۲۶۹.](#)

مشهور بین شیعه آن است که امام عسکری علیه‌السلام فرزندی جز [امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف](#) از خود به یادگار نگذاشت.

[۱۷] [مفید، محمد بن محمد، الارشاد، ج ۲، ص ۳۳۹.](#)

آن حضرت، با همه فشارها و پی‌جویی‌های پیوسته [حکومت عباسی](#)، یک سلسله فعالیت-های سیاسی، اجتماعی و علمی، در راستای حفظ [اسلام](#) و مبارزه با افکار ضد اسلامی انجام می‌داد. گوشه‌ای از این فعالیت‌ها که پیوند بیشتری با موضوع [مهدویت](#) دارد، به شرح زیر است:

کوشش علمی

کوشش علمی آن حضرت در دفاع از اسلام و رد شبهات بود.

امام عسکری علیه‌السلام به دلیل شرایط نامساعد و تنگناهای شدید حکومت عباسی، در گسترش دانش بی‌کران خود در همه جامعه پیروزی چندان به دست نیامورد؛ اما شاگردانی [تربیت](#) کرد که هرکدام در گسترش [معارف اسلام](#) و رفع شبهات دشمنان، نقش مؤثر و ارزنده‌ای داشتند.

[شیخ طوسی](#)، شمار شاگردان آن حضرت را افزون بر یک صد نفر ثبت کرده است.

[۱۸] [طوسی، محمد بن حسن، رجال الطوسی، ص ۴۲۷](#) به بعد.

میان آنان چهره‌ها و شخصیت‌های برجسته و وارسته‌ای مانند [احمد بن اسحاق اشعری قمی](#)، [ابو هاشم داود بن قاسم جعفری](#)، [ابو عمرو عثمان بن سعید عمری](#)، [علی بن جعفر](#) و [محمد بن حسن صفار](#) به چشم می‌خورند.

حلقه‌های ارتباطی با شیعیان

گسترش حلقه ارتباطی با شیعیان از طریق [نماینندگان](#)

در پی تلاش‌های فراوان امامان پیشین علیهم السلام، در زمان امام عسکری علیه‌السلام تشیع در مناطق و شهرهای مختلف، گسترده شده و شیعیان در گستره وسیعی زندگی می‌کردند. گستردگی و پراکندگی مراکز شیعی، وجود سازمان ارتباطی منظمی را ایجاب می‌کرد، تا پیوند شیعیان را با حوزه [امامت](#) و نیز ارتباط آنان را با هم دیگر برقرار سازد و از این رهگذر، آنان را از نظر دینی و سیاسی، رهبری و سازماندهی کند.

این نیاز، از زمان [امام نهم علیه‌السلام](#) احساس می‌شد و چنان‌که در روش آن حضرت و امام دهم علیه‌السلام آمده، شبکه ارتباطی [وکالت](#) و نصب نمایندگان در مناطق گوناگون، از آن زمان وجود داشته است. این برنامه، زمان امام عسکری علیه‌السلام نیز پی‌گیری شد. بنابر یافته‌ها و شواهد تاریخی، آن حضرت نمایندگانی از میان شخصیت‌های برجسته [شیعه](#)، در مناطق فراوان نصب کرده و با آنان در ارتباط بود و از این راه، شیعیان را در همه مناطق زیر نگاه داشت.

یکی از نمایندگان امام [\(احمد بن اسحاق بن عبدالله قمی اشعری\)](#)، از یاران ویژه امام و از شخصیت‌های بزرگ شیعی در [قم](#) بود. برخی از دانشمندان [علم رجال](#)، از او به عنوان رابط بین قمی‌ها و [امام](#) و از جمله اصحاب خاص آن حضرت یاد کرده‌اند.

[۱۹] [نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشیعة، ص ۶۶.](#)

[۲۰] [طوسی، محمد بن حسن، الفهرست، ص ۷۰.](#)

اما دانشمندان دیگر، او را [وکیل](#) و نماینده امام دانسته‌اند.

[۲۱] [طیبی، محمد جواد، حیاة الامام العسکری علیه‌السلام، ص ۳۳۳.](#)

در راس وکیل‌های امام، [\(محمد بن عثمان عمری\)](#) قرار داشت و وکیل‌های دیگر، به وسیله او با امام در ارتباط بودند. آنان نوعاً اموال و [وجوه](#) جمع-آوری شده را به وی تحویل می‌دادند و او آن‌ها را به امام علیه‌السلام می‌رساند.

افزون بر شبکه ارتباطی وکالت، امام از طریق فرستادن [بیک](#)، با شیعیان و پیروان خود ارتباط برقرار می‌ساخت و مشکلات آنان را برطرف می‌کرد. امام، گذشته از بیک‌ها، از طریق نامه نگاری نیز با شیعیان ارتباط داشت و آنان را در موقعیت‌های حساس راهنمایی می‌کرد.

نامه‌ای که امام به [\(ابن بابویه\)](#) نوشته، نمونه‌ای از این نامه‌ها است. امام دو نامه نیز به شیعیان قم و آبه (آوه) نوشته که متن آن‌ها در کتب‌ها گرد آمده است.

[۲۲] [حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، ص ۴۸۶.](#)

بر اساس روایتی، امام عسکری علیه‌السلام بامداد روز هشتم [ربیع الاول](#) سال ۲۶۰ ق اندکی پیش از رحلت، نامه‌های فراوانی به مردم [مداین](#) نوشت.

فعالیت‌های سیاسی

امام عسکری علیه‌السلام با وجود همه محدودیت‌ها و کنترل‌های دستگاه [خلافت](#)، یک زنجیره فعالیت‌های سیاسی سری را رهبری می‌کرد که با گزینش شیوه‌های پنهان کاری، از چشم جاسوسان دربار، به دور می‌ماند.

برای نمونه، عثمان بن سعید عمری -از نزدیکترین و صمیمی‌ترین یاران امام علیه‌السلام- در پوشش روغن فروشی فعالیت می‌کرد. شیعیان و پیروان آن حضرت، اموال و وجوه خود

را به او می‌رسانند و او آن‌ها را در ظرف‌های **روغن** قرار داده، به حضور **امام** علیه‌السلام می‌رساند.
[۱۷] طوسی، محمد بن حسن، الغیبة، ص ۲۱۴.

آگاهی بخشی سیاسی

آگاهی بخشی سیاسی به چهره‌های برجسته شیعه از دیگر فعالیت‌های سیاسی امام عسکری علیه السلام، تقویت و توجیه سیاسی رجال مهم شیعه، برابر فشارها و سختی‌های مبارزات سیاسی، برای حمایت از آرمان‌های بلند **تشیع** بود. از آن جا که شخصیت‌های بزرگ شیعه در فشار بیشتری بودند، امام به تناسب مورد، آنان را راهنمایی می‌کرد و روحیه آنان را بالا می‌برد. همچنین می‌کوشید **صبر** و آگاهی آنان در برابر فشارها، تنگناها و تنگنستی‌ها فزونی یابد، تا بتوانند مسؤلیت بزرگ اجتماعی و سیاسی و وظایف دینی خود را به خوبی انجام دهند

پشتیبانی مالی از شیعیان

یکی دیگر از موضع گیری‌های امام عسکری علیه السلام، حمایت مالی از شیعیان -به ویژه از یاران خاص و نزدیک آن حضرت- بود. این کار سبب شد آنان زیر فشار مالی، جنب دستگاه **حکومت عباسی** نشوند.

[۱۴] مفید، محمد بن محمد، الارشاد، ج ۲، ص ۳۳۰.

[۱۵] این شهر اشوب، محمد بن علی، مناقب آل ابی طالب، ج ۳، ص ۵۳۸.

[۱۶] مسعودی، اثبالت الوصیة، ص ۲۴۲.

[۱۷] امین، محسن، اعیان الشیعة، ج ۲، ص ۴۰.

[۱۸] طبرسی، فضل بن حسن، اعلام الوری، ج ۲، ص ۱۴۰.

[۱۹] کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۵۰۸.

بهره از دانش غیبی

بهره گیری از دانش غیبی برای **ارشاد** دیگران

امامان معصوم علیهم السلام، در پرتو ارتباط با پروردگار جهان، از دانش غیبی برخوردار بودند و در مواردی که اساس حقانیت **اسلام** یا مصالح بلند مرتبه **امت اسلامی**، در خطر قرار می‌گرفت، از این آگاهی به صورت «ابزار **هدایت**» استفاده می‌کردند.

پیش‌گویی‌ها و گزارش‌های غیبی آنان، بخش مهمی از زندگی ایشان را در بر می‌گیرد؛ با مطالعه در زندگی امام عسکری علیه السلام، چنین به نظر می‌رسد که آن حضرت، بیش از امامان دیگر، دانش غیبی خود را آشکار می‌ساخته است.

[۲۰] طبسی، محمد جواد، حیاة الامام العسکری علیه‌السلام، ص ۱۲۱.

پس از انتقال **امام هادی علیه‌السلام** به **سامرا**، آن حضرت تحت مراقبت و کنترل شدید بود؛ از این رو امکان معرفی فرزندش «امام حسن علیه السلام» به عموم شیعیان، در جایگاه امام بعدی وجود نداشت. به طور اصولی این کار، زندگی او را از ناحیه **حکومت** وقت، در معرض خطر جدی قرار می‌داد. به همین سبب کار معرفی امام عسکری علیه‌السلام به شیعیان و گواه گرفتن آنان در این باب، در ماه‌های پایانی عمر امام هادی علیه‌السلام صورت گرفت؛ به گونه‌ای که هنگام **رحلت** آن حضرت، گروهی از شیعیان از **امامت** امام عسکری علیه السلام، آگاهی نداشتند.

[۲۱] مسعودی، اثبالت الوصیة، ص ۲۳۴.

امام عسکری علیه‌السلام برای زدودن زنگار شک‌ها و تردیدها و نیز برای حفظ یاران خود از خطر یا **هدایت** گمراهان، ناگزیر می‌شد پرده‌های حجاب را کنار زده، از آن سوی جهان ظاهر خبر دهد.

معرفی جانشین

معرفی **حضرت مهدی علیه‌السلام** به عنوان **جانشین**

یکی از مسؤلیت‌های بزرگ امام عسکری علیه السلام، معرفی حضرت مهدی علیه‌السلام به جانشینی خود بود. این امر، زمانی سخت تر می‌شد که آن حضرت می- بایست بنا به دلایلی، فرزند خود را در پرده «پنهان زیستی» نگه دارد، تا از گزند بخواهان در **امن** بماند. با این حال در موارد فراوانی، به معرفی جانشین خود به افراد مورد **اطمینان** پرداخته است.

تعبیری که امام یازدهم برای معرفی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به کار برده، بدین قرار است:
- «هذا صاحبکم بعدی...»؛

[۲۲] مفید، محمد بن محمد، الارشاد، ج ۲، ص ۳۴۸.

این، بعد از من **صاحب** شما است...».

- «ان ابنی هو القائم من بعدی...»؛

[۲۳] صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۵۲۴، ج ۴.

همانا فرزندم، قائم بعد از من است...»

- «هذا امامکم من بعدی و خلیفتی علیکم...»؛

[۲۴] صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۳۵.

این پیشوای شما پس از من و **جانشین** من بر شما است...».

- «ابنی محمد هو الامام الحجة بعدی...»؛

[۲۵] صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۰۹.

فرزندم محمد، همان **امام** و **حجت** پس از من است...».

آماده سازی شیعیان

آماده سازی شیعیان برای **دوران غیبت** امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف از آن جا که پنهان شدن **پیشوا** و **رهبر** هر جمعیت، یک حادثه غیرطبیعی و نامانوس است و باور کردن آن و نیز تحمل مشکلات ناشی از آن، برای مردم دشوار است، **پیامبر اسلام صلی الله علیه و اله و سلم** و امامان پیشین علیهم السلام، به تدریج مردم را با این موضوع آشنا ساخته، افکار را برای پذیرش آن آماده می‌کردند. این تلاش، در عصر امام هادی و عسکری علیهما السلام، به صورت جدی تری به چشم می‌خورد؛ چنان که امام هادی علیه‌السلام بعضی از کارها را به وسیله نمایندگان انجام می‌داد و خود کمتر با افراد تملس می‌گرفت. این امر در زمان امام عسکری علیه السلام، جلوه بیشتری یافت؛ زیرا با وجود تاکید بر **تولد** حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، او را فقط به شیعیان خاص و بسیار نزدیک نشان می‌داد. از سوی دیگر، تملس مستقیم شیعیان با خود آن حضرت نیز روز به روز محدودتر و کمتر می‌شد؛ به گونه‌ای که حتی در شهر سامرا از طریق نامه یا به وسیله نمایندگان خویش، به مردم پاسخ می‌داد. بدین ترتیب، آنان را برای پذیرش اوضاع و شرایط **عصر غیبت** و ارتباط غیرمستقیم با امام آماده می‌ساخت. این همان روشی است که امام دوازدهم علیه‌السلام در زمان **غیبت صغرا** در پیش گرفت و به تدریج شیعیان را برای دوران **غیبت کبرا** آماده ساخت. [\[۲۶\] با استفاده از: پیشوایی، مهدی، سیره پیشوایان علیهم‌السلام، ص ۶۸۳-۷۳۵.](#)

شهادت

حوادث ناگواری پس از **شهادت امام عسکری** علیه السلام رخ داد.

← حوادث پس از شهادت

سوگمندان پس از امام عسکری علیه السلام، پدیده‌های ناگواری رخ داد که برخی بدین قرار است:

۱. بازجویی حاکمان ستمگر از خانه آن حضرت، برای دستیابی به **حضرت مهدی علیه السلام**؛

[\[۲۷\] کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۵۰۵.](#)

[\[۲۸\] صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۴۳.](#)

۲. برخورد **جعفر کذاب** با مادر امام عسکری علیه‌السلام بر سر میراث؛

۳. **تروار**، **حبس**، **تهدید** و **اذیت** و آزار شیعیان؛

شیخ مفید، تهدیدات بر ضد **شیعه** پس از شهادت امام عسکری علیه السلام، را یکی از تلخ‌ترین فرازهای **تاریخ تشیع** یاد کرده است.

[\[۲۹\] مفید، محمد بن محمد، الارشاد، ج ۲، ص ۳۲۵.](#)

[\[۳۰\] مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۰، ص ۳۳۴.](#)

۴. اختلاف و چندقسنگی بین شیعیان.

یکی از حادثه‌های کمرشکن پس از شهادت امام عسکری علیه السلام، **تفرقه‌ای** بود که در میان برخی از شیعیان پدید آمد و آن‌ها را از یکپارچگی خارج کرد. البته این **تفرق** پیش از آن،

از سوی امام عسکری علیه‌السلام پیش بینی شده بود. ابو غانم می‌گوید: از امام عسکری علیه‌السلام شنیدم که می‌فرمود: «در سال ۲۶۰ پیروانم **فرقه** فرقه می‌شوند.»

آن گاه در ادامه ابو غانم می‌گوید:

در آن سال امام عسکری علیه‌السلام رحلت فرمود و پیروان و یارانش متفرق شدند. دسته‌ای خود را منتسب به جعفر پسر امام دهم کردند، گروهی سرگردان شدند، عده‌ای به **شک**

افتادند، دسته‌ای در حالت سرگردانی ایستادند و جمعی دیگر به **توفیق** خدای سبحانه و تعالی بر **دین** خود ثابت ماندند.

[\[۳۱\] صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۰۸.](#)

زیارت امام عسکری

زیارت امام عسکری علیه السلام در **سامرا** و **دعا** نزد **قبر** آن حضرت **مستحب** است.

[\[۳۲\] عاملی، محمد بن مکی، الدروس الشرعیة ج ۲، ص ۷.](#)

[\[۳۳\] عاملی، محمد بن مکی، الدروس الشرعیة ج ۲، ص ۱۵.](#)

عناوین مرتبط

• امام علی علیه السلام • امام حسن علیه السلام • امام حسین علیه السلام • امام سجاد علیه السلام • امام محمد باقر علیه السلام • امام صادق علیه السلام • امام کاظم علیه السلام • امام رضا علیه السلام • امام جواد علیه السلام • امام هادی علیه السلام • امام مهدی علیه السلام • امام مهدی علیه السلام

۱. [↑ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۵۰۳.](#)
۲. [↑ صدوق، محمد بن علی، علل الشرائع، ج ۱، بلب ۱۷۶، ص ۲۴۱.](#)
۳. [↑ طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۹۲.](#)
۴. [↑ پیشوایی، مهدی، سیره پیشوایان علیهم السلام، ص ۶۸۳-۶۸۴.](#)
۵. [↑ صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۴۰.](#)
۶. [↑ صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۲۶۹.](#)
۷. [↑ مفید، محمد بن محمد، الارشاد، ج ۲، ص ۳۳۹.](#)
۸. [↑ طوسی، محمد بن حسن، رجال الطوسی، ص ۴۲۷ به بعد.](#)
۹. [↑ نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة، ص ۶۶.](#)
۱۰. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الفهرست، ص ۷۰.](#)
۱۱. [↑ طبسی، محمد جواد، حیاة الامام العسکری علیه السلام، ص ۳۳۳.](#)
۱۲. [↑ حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، ص ۴۸۶.](#)
۱۳. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الغيبة، ص ۲۱۴.](#)
۱۴. [↑ مفید، محمد بن محمد، الارشاد، ج ۲، ص ۳۳۰.](#)
۱۵. [↑ ابن شهر آشوب، محمد بن علی، مناقب آل ابی طالب، ج ۳، ص ۵۳۸.](#)
۱۶. [↑ مسعودی، اثبالت الوصیة، ص ۲۴۲.](#)
۱۷. [↑ امین، محسن، اعیان الشیعة، ج ۲، ص ۴۰.](#)
۱۸. [↑ طبرسی، فضل بن حسن، اعلام الوری، ج ۲، ص ۱۴۰.](#)
۱۹. [↑ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۵۰۸.](#)
۲۰. [↑ طبسی، محمد جواد، حیاة الامام العسکری علیه السلام، ص ۱۲۱.](#)
۲۱. [↑ مسعودی، اثبالت الوصیة، ص ۲۳۴.](#)
۲۲. [↑ مفید، محمد بن محمد، الارشاد، ج ۲، ص ۳۴۸.](#)
۲۳. [↑ صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۵۲۴، ح ۴.](#)
۲۴. [↑ صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۳۵.](#)
۲۵. [↑ صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۰۹.](#)
۲۶. [↑ با استفادہ از پیشوایی، مهدی، سیره پیشوایان علیهم السلام، ص ۶۸۳-۷۳۵.](#)
۲۷. [↑ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۵۰۵.](#)
۲۸. [↑ صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۴۳.](#)
۲۹. [↑ مفید، محمد بن محمد، الارشاد، ج ۲، ص ۳۲۵.](#)
۳۰. [↑ مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۰، ص ۳۳۴.](#)
۳۱. [↑ صدوق، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۰۸.](#)
۳۲. [↑ عاملی، محمد بن مکی، الدروس الشرعية ج ۲، ص ۷.](#)
۳۳. [↑ عاملی، محمد بن مکی، الدروس الشرعية ج ۲، ص ۱۵.](#)

منبع

[سليمانين، خدامراد، فرهنگ نامه مهديت، ج ۱، ص ۶۴.](#)
[فر هنگ فقه مطابق مذهب اهل بيت عليهم السلام، ج ۳، ص ۳۰۲.](#)

رده‌های این صفحه: [امام عسکری](#) | [امامان معصوم](#) | [تاریخ معصومان](#) | [سیره سیاسی امامان شیعه](#) | [شهادت امام عسکری](#)